

ЗНАК

ISSN 1998-1651

ВІСНИК УКРАЇНСЬКОГО ГЕРАЛЬДИЧНОГО ТОВАРИСТВА

Герб і прапор села Станівці

Село Станівці розташоване у східній частині Глибоцького району, на південь від обласного центру – Чернівців. Поселення відоме вже з XVI ст. Його назву виводять від слова “стан”, що означає “військовий табір”. Хоча місцеві легенди пов’язують село з іменем воїна Станеска, якому господар Штефан III нібито мав подарувати ці землі після успішної битви з військами польського короля Яна Ольбрахта.

Протягом свого існування Станівці славилися талановитими музикантами, збирачами фольклору, аматорами народних театрів. Зокрема ансамбль сопілкарів на фестивалі аматорського мистецтва у Києві здобув бронзову медаль. Призерами різних фестивалів ставали місцеві сурмачі та майстри гри на дрибмі. У Станівцях до наших днів сформувалися цілі родинні династії музикантів.

Раніше село не мало власних символів, тому на розгляд місцевої ради були запропоновані нові проекти (автори – Д. Ніколаевич та І. Янушкевич). Герб і прапор затвердили рішенням сесії сільської ради від 14 серпня 2013 р.

Герб Станівців: щит понижено перетятий; у верхньому синьому полі співає золотий соловей, сидячи на такій же сопілці; обабіч солов’я охоплює вінок, складений зі срібного яблуневого цвіту та золотого листя; у нижньому червоному полі – три золоті цеглини, дві над однією, між якими з нижньої виходить золоте полум’я.

Співучий соловей на сопілці символізує музичну творчість станівчан, професійну гру на народних інструментах, їх заповітне прагнення зберегти мелодії і заспіви далеких предків для теперішнього покоління. Образ солов’я – це символ людського щастя, успіху, співучості та красномовства, він – провісник весни, його спів завжди сприймається як щасливий Божий знак.

Срібний яблуневий цвіт із золотим листям символізує родючі плодові сади на городах мешканців села. З минулих років і до наших днів односельчани віддають перевагу вирощуванню яблук різних сортів,

весною господарські оселі потопають у білому цвітінні, яке символізує радість життя, відновлення та надію на врожай.

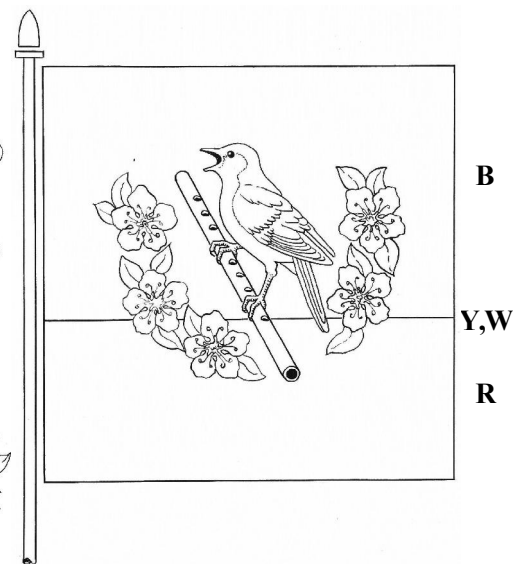
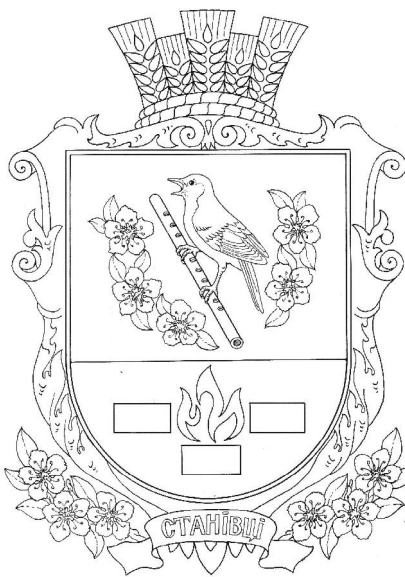
Три золоті цеглини нагадують про випікання керамічної цегли на місцевому заводі, збудованому в кінці 60-х років XX ст. Продукція підприємства – високої якості і користується попитом не лише у сусідніх господарствах, але й за межами району. Завод у Станівцях – єдине виробництво будівельної цегли у Глибоцькому районі.

Синій колір на гербі символізує відродження, щирість і вірність, червоний – мужність, любов і великодушність, золото означає велич, багатство і постійність, а срібло – примирення і чистоту.

Щит герба обрамлює декоративний бароковий картуш і увінчує стилізована корона, складена з п’яти золотих пшеничних колосків, яка підкреслює для Станівців статус села. У нижній частині картуш перетинає синя хвиляста стрічка з написом золотими літерами “Станівці”. З-під обох країв стрічки виходять яблуневі гілки зі срібним цвітом і золотим листям.

Прапор Станівців: квадратне полотнище, яке складається з двох горизонтальних смуг – верхньої синьої та нижньої червоної (співвідношення їх ширин рівне 3:2), у центрі прапора – жовтий соловей сидить на такій же сопілці, а обабіч їх оточують 5 білих квіток яблуні (3 зі сторони древка, 2 – з вільного краю) з жовтими листочками.

Ігор ЯНУШКЕВИЧ (Миколаїв)

Знак на головні убори військовиків УНР 1918 р. як сюжетне зображення на печатках

З-поміж знаків розрізнення українських військовиків 1917–1920 рр. знак на головні убори часів Центральної Ради із зображенням архангела Михаїла, лева й Тризуба добре відомий і водночас дуже загадковий. Річ у тім, що обставини появи та затвердження цього знака досі не з'ясовано. Дослідники датують його як листопадом–груднем 1917 р.¹, так і періодом не пізніше січня 1918 р.², або ж після 12 (25) лютого 1918 р., коли Тризуб був затверджений як герб Української Народної Республіки³. В будь-якому разі, поєднання архангела Михаїла та лева прямо пов'язане з Українським Легіоном – національним військовим формуванням у складі збройних сил Австро-Угорщини, більше відомим як легіон Українських Січових Стрільців. Узимку 1915–1916 рр. у стрілецькому середовищі виникла ідея розробити символіку легіону, яка невдовзі переросла у прагнення створити герб соборної України. На всіх проектах був як символ Наддніпрянщини архангел Михаїл з мечем та щитом, на якому лев – символ Галичини⁴. Військовики легіону УСС, що потрапили в російський полон під час Першої світової війни, відіграли значну роль у розбудові 1-го куреня Січових Стрільців військ УНР⁵. Ймовірно, що спочатку знак був розроблений та виготовлений саме для цієї частини. Оскільки на ньому зображений Тризуб, сталося це, на наш погляд, не раніше лютого 1918 р. Невдовзі знак поширився на всю армію. Він носився на різних типах головних уборів, причому як самостійно, так і як накладка на російську офіцерську кокарду. Існує декілька варіантів знака. Вони розрізняються якістю виготовлення, формою (п'ятисторонній щит із заокругленими нижніми кутами з виїмкою зверху або без неї; овал), розміром, деталями зображень⁶. Однак незмінною є композиція у вигляді архангела Михаїла, що тримає піднесений догори меч і щит з левом, який спинається на скелю, й Тризуба над головою архангела (мал. 1).

Крім головних уборів, знак вживався і як сюжетне зображення на печатках військових частин того часу.

Насамперед варто згадати печатку Окремого Запорізького загону, сформованого в ніч на 27 січня (9 лютого) 1918 р. у містечку Ігнатівка (нині – Ірпінь). До нього увійшли рештки бойових підрозділів за винятком

Гайдамацького Коша Слобідської України та 1-го куреня Січових Стрільців. Документ, на якому стоїть її відтиск, датовано 14 квітня 1918 р. Це посвідчення, підписане О. Натієвим як отаманом вже 1-ї Окремої Запорізької дивізії, яку розгорнули на базі загону.

Печатка Окремого Запорізького загону.

Матеріал: синє чорнило.

Форма: кругла. Розмір: 38 мм.

Сюжетне зображення: П'ятисторонній щит із заокругленими нижніми кутами та виїмкою зверху, із зображенням архангела Михаїла з мечем у правій руці та щитом у лівій, на якому лев. Над головою архангела Тризуб (мал. 2).

Легенда: 1-й ЗАПОРІЖСЬКИЙ ЗАГІН. Текст розділено зірочкою.

Датування: 14 квітня 1918 р.

Місце зберігання: ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 2. – Арк. 34.

Аналогічний сюжет бачимо на печатці 1-ї Української (“Синьожупанної”) дивізії. Відмінності полягають лише в деталях. Лист отамана штабу дивізії з її відтиском датується 6 квітня 1918 р. Як свідчить наказ 1-й Українській дивізії від 28 березня 1918 р. № 15, за виготовлення мастичної печатки й штампеля для штабу з'єднання було сплачено 61 марку (40 карб. 50 коп.) згідно рахунка Валькензона (Київ) від 19 березня 1918 р.⁷

Печатка 1-ї Української дивізії (мал. 3).

Матеріал: червоне чорнило.

Форма: кругла. Розмір: 34 мм.

Легенда: ПЕРША УКРАЇНСЬКА КОЗАЧА ДІВІЗІЯ. Текст розділено зірочкою.

Датування: 6 квітня 1918 р.

Місце зберігання: ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 167.

Цікавий варіант зображення містить печатка Самохідного (тобто автомобільного) відділу Управління Головного Голови постачання військ на ордері на право реєстрації автомобілів, датованому 1 квітня 1918 р. Замість Тризуба над головою архангела фігура, що нагадує трилисник. Можливо, в майстерні печаток просто не зрозуміли нового для них символу, яким був Тризуб, а можливо, робили її за зразком нечіткого відтиску іншої печатки.

1

2

3

4

Печатка Самохідного відділу Управління Головного Голови постачання військ (мал. 4).

Матеріал: фіолетове чорнило.

Форма: кругла. Розмір: 34 мм.

Легенда: Самохідний відділ Управління Головного Голови постачання військ. Текст розділено зірочкою.

Датування: 1 квітня 1918 р.

Місце зберігання: ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 169.

Відтак можна стверджувати, що навесні 1918 р. військо фактично самотужки вирішило питання Державного герба. Поєднання архангела Михаїла, лева й Тризуба на щиті було абсолютно прийнятним як з історичної, так і з геральдичної точок зору.

Хоча згаданий варіант зображення на печатці не став офіційним гербом, цене завадило його популярності, причому навіть на невійськових печатках. Так, печатку Київського губерніяльного старости періоду Української Держави прикрашає зображення, аналогічне тому, що було на печатці Самохідного відділу Управління Головного Голови постачання військ. Можна припустити, що обидві виготовляла одна й та сама майстерня. Зберігся лист управляючого канцелярією губерніяльного старости до одного з граверних закладів Києва⁸ від 21 травня 1918 р. з проханням виготовити каучукову печатку з написом по колу “Київський Губерніяльний Староста” і “съ гербомъ въ серединѣ печати Михаила Архистратига”⁹. Оскільки архістратиг Михаїл був фігурою герба Київської губернії, таке побажання виглядало абсолютно логічним. Однак виробник, очевидно, вирішив не напружуватися і використав подібне за формою, але відмінне за змістом зображення. Ані загадковий символ у верхній частині щита, ані лев його, схоже, не збентежили.

Печатка Київського губерніяльного старости (мал. 5).

Матеріал: фіолетове чорнило.

Форма: кругла. Розмір: 30 мм.

Легенда: Київський Губерніяльний Староста. Текст розділено хрестиком.

Датування: 14 червня 1918 р.

Місце зберігання: ДАКО. – Ф. Р-2794. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 79.

Надзвичайно цікавим є факт використання зображення знака на головні убори на печатці Української Миколаївської Ради Громади “Вільного Козацтва”. Відтиск цієї печатки стоїть на витягу з протоколу

загальних зборів “Вільного Козацтва”, надісланого до Ради Об’єднаних Українських організацій Миколаєва 17 грудня 1918 р. Форма щита на печатці дещо відмінна від усіх наведених вище, зате чітко видно Тризуб.

Печатка Української Миколаївської Ради Громади “Вільного Козацтва” (мал. 6).

Матеріал: фіолетове чорнило.

Форма: кругла. Розмір: 35 мм.

Легенда: Українська Миколаївська Рада Громади “Вільного Козацтва”. Текст розділено трьома зірочками (одна над двома).

Датування: 17 грудня 1918 р.

Місце зберігання: ЦДАВОУ. – Ф. 2313. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 150.

Отже, знак на головні убори військовиків збройних сил УНР із зображенням архангела Михаїла, лева й Тризуба, крім свого прямого призначення, використовувався навесні 1918 р. також на печатках військових частин та установ. Його можна вважати таким, що претендував на роль Державного герба. Вибір знака для сюжетного зображення був зумовлений потребою в символіці, яку відчувала армія, а також його вдалим дизайном та глибоким символічним значенням. Внаслідок необізнаності з геральдичними тонкощами цей знак в подальшому почали відтворювати на печатках цивільних органів влади та громадських організацій. У цьому випадку первісне значення зображень на ньому було втрачено.

Микола ЧМИР (Київ)

Примітки:

¹ Тинченко Я. Армии Украины 1917–1920 годов. – Москва, 2002. – С. 13.

² Тинченко Я. Новітні Запорозжці. Війська Центральної Ради, березень 1917–квітень 1918. – К., 2010. – С. 45.

³ Гломозда К. Відзнаки Українського війська доби Визвольних Змагань // Історія українського війська (1917–1995). – Львів, 1996. – С. 812.

⁴ Дзиковський В. Герб України // Світ. – 1917. – Ч. 8. – С. 137.

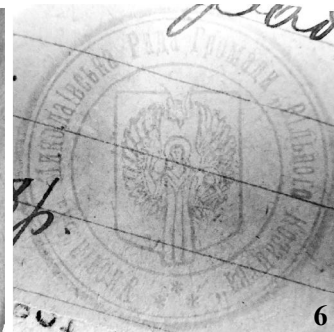
⁵ Довбня В. Січові Стрільці київського формування у визвольних змаганнях 1917–1920 років: організація та правові засади діяльності. – К., 2002. – С. 20, 22.

⁶ Пахолок С., Мартин О. Зображення у фалеристиці галицького левата св. Михаїла як символів єдності та спільної боротьби за державну незалежність // Шоста наукова геральдична конференція. [Львів, 27–29 березня 1997 р.]. – Львів, 1997. – С. 69–71; Тинченко Я. Новітні Запорозжці... – С. 33; Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 років. – Харків, 2017. – С. 38.

⁷ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ). – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 30–30 зв.

⁸ На жаль, прізвище власника закладу наразі встановити неможливо, позаяк верхній правий кут аркуша відірваний. Збереглися лише літери “Ч... това”.

⁹ Державний архів Київської області (ДАКО). – Ф. Р-2797. – Оп. 1. – Спр. 110. – Арк. 1 (незасвідчена копія).

Причинки до сфрагістики дипломатичних установ Української Народної Республіки

Після затвердження 25 (12 ст. ст.) лютого 1918 р. Тризуба державним гербом УНР його поступово почали використовувати на своїх печатках різні цивільні та військові установи й організації, хоча при цьому саме зображення герба подавалося у різноманітних графічних варіантах¹. Не стали винятком і українські дипломатичні представництва, які діяли протягом наступних років у різних державах. Зупинимось детальніше на печатках Посольства УНР у Відні та Надзвичайної дипломатичної місії в Італії. Документи з цими печатками знаходяться зокрема у збірках Осередку української культури і освіти у Вінніпезі (далі – Осередок).

Дипломатичні представництва УНР почали діяти в Відні ще з 1918 р. У період Української Держави Посольство очолив В. Липинський, який обіймав цей пост і після відновлення УНР до червня 1919 р. Після нього послом став Г. Сидоренко, який виконував цю роботу аж до ліквідації посольства 1922 р.

Печатка Посольства УНР у Відні поставлена на листі до Є. Коновальця.

Зображення: фігурний щит, у якому Тризуб подано двома лініями у формі плетінки; над щитом розміщено хрестик, обабіч по центру – по шестикутнику, а трохи нижче – по ромбику (мал. 1).

Форма: кругла. Розмір: 43 мм.

Матеріал: фіолетове чорнило.

Легенда: * ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ У ВІДНІ.

Дата: 7 березня 1921 р.

Місце зберігання: Осередок. – Збірка Євгена Коновальця (Evhen Konovaletz fonds). – Од. зб. 307/19-42 (Державні документи).

Характерно, що аналогічне зображення було на печатці з написом “ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ У ВІДНІ” з 1918 р. (мал. 2) та вживаній пізніше печатки УНР з не зовсім вдалим виконанням легенди. Такий же герб з фігурним щитом маємо на бланках паспортів УНР, а також на давніших бланках посольства у Відні. Хоча вже на розглянутому нами документі 1921 р. Тризуб подано без щита.

1

2

3

4

Надзвичайна дипломатична місія УНР в Італії діяла з 1919 по 1922 рр. У 1919 р. її очолював Д. Антонович, після нього – В. Мазуренко. У серпні 1920 р. головою за сумісництвом призначено посла УНР у Швейцарії М. Василька. З кінця 1921 р. й до її ліквідації справами місії керував Є. Онацький.

Місія використовувала дві печатки (одну – з українською легендою, іншу – з французькою), відбитки яких стоять на багатьох документах, датованих переважно 1920 р. Зображення на обидвох печатках однакові: Тризуб без щита, виконаний товстою лінією з тонкою облямівкою по периметру.

Печатка з українською легендою (мал. 3):

Форма: кругла. Розмір: 35 мм.

Матеріал: синє чорнило.

Легенда: * У. Н. Р. * НАДЗВИЧАЙНА ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ В ІТАЛІЇ.

Дата: 1920 р.

Місце зберігання: Осередок. – Збірка Євгена Онацького (Evhen Onatsky fonds). – Од. зб. 206/102.

Печатка з французькою легендою (мал. 4):

Форма: кругла. Розмір: 33 мм.

Матеріал: синє чорнило.

Легенда: * Mission Diplomatique Extraordinaire de l'Ukraine en Italie.

Дата: 1920 р.

Місце зберігання: Осередок. – Збірка Євгена Онацького. – Од. зб. 206/102.

Подальше вивчення сфрагістики українських дипломатичних установ ще потребує детальніших досліджень та систематизації.

Андрій ГРЕЧИЛО (Львів)

Примітки:

¹ Цій проблемі була присвячена наша доповідь на тему “Печатки установ і військових структур УНР та Української держави з колекції документів у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові”, виголошена 16 березня ц. р. в Києві під час VII сфрагістичної конференції.

Герб і прапор села Соколівське

Село Соколівське знаходиться на південно-західній околиці обласного центру Кіровоградської області. Займає площу середньої течії річки Сугоклеї. В межах

села у Сугоклею впадає річка Лозоватка. Село виникло на Соколівських хуторах, що знаходились на території колишньої власності полковника Олександра Лаврентійовича Соколова (коменданта фортеці Святої Єлисавети у 1775–1778 рр.), від якого і пішла назва.

Соколівське є центром об'єднаної територіальної громади, до якої входять Соколівське староство (села Соколівське, Липове, Нова Павлівка, Новопетрівка, Черняхівка) а також староства з центрами у селах Іванівка, Вишняківка, Карлівка та Назарівка.

Нині на родючих чорноземах громади діють декілька фермерських господарств, які займаються вирощуванням сільгоспродукції. Основний напрям роботи промислових підприємств – переробка та випуск товарів народного споживання. Місцеві надра багаті на поклади декоративного каменю. Видобувають гранітні блоки підприємства “Елгран” та “Кіровоградграніт”. Значна частина цієї продукції йде на експорт.

Проекти символіки села Соколівське розглядалися геральдичною комісією при Кіровоградській обласній раді, отримали позитивну оцінку геральдично-вексилологічної експертизи, яку провів голова УГТ А.Гречило. Були затверджені рішенням сесії Соколівської сільської ради від 11 квітня 2008 р. за № 591.

Герб: у червоному полі золотий сокіл із розпростетими крилами; зелена база завершена срібною вузькою балкою.

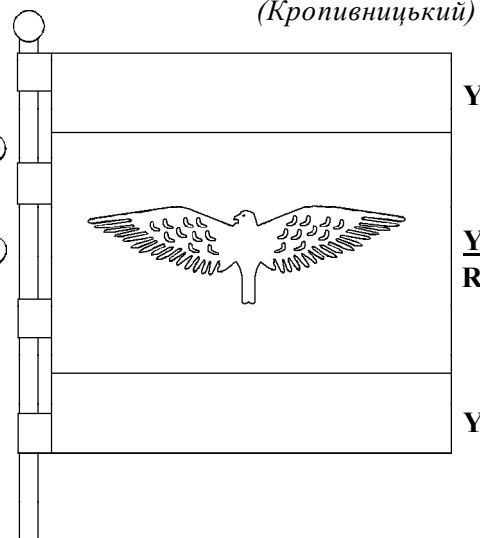
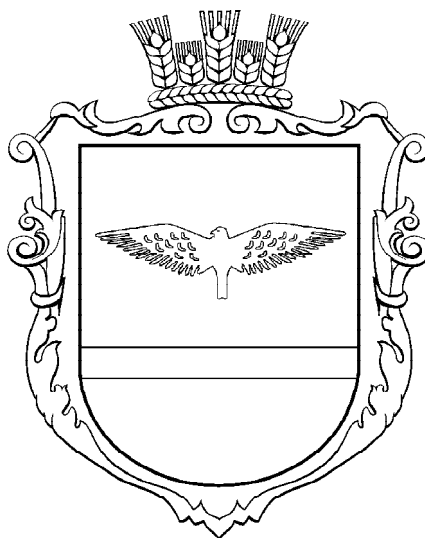
Прапор: поле квадратного полотнища розділене по горизонталі на три смуги: жовту, червону та жовту; у червоній частині – жовтий сокіл з

розпростертими крилами; співвідношення ширини смуг – 1:3:1.

Золотий сокіл із розпростертими крилами – основна фігура герба і прапора села Соколівського. Сокіл у слов'янській символіці сприймається як птах-володар степу, охоронець миру і спокою, захисник і заступник, він вказує на єдність людини з природою.

Червоний колір означає силу, мужність, життєздатність. Золото – природні багатства і велич рідного краю. Срібна балка представляє річку Сутоклюю, яка протікає селом, характеризує чистоту помислів і миролюбство. Зелений колір символізує надію, радість, достаток, незалежність.

Володимир ФІЛІМОНОВ
(Кропивницький)

Прапор Першого зимового походу Армії Української Народної Республіки

Ще один прапор, виявлений під час проведення дослідницько-пошукових робіт у Канаді, в облікових матеріалах ідентифікується як “прапор Зимового походу Армії УНР”. Очевидно, що мова йде про Перший зимовий похід – рейд військових з'єднань Армії Української Народної Республіки тилами більшовиків та денікінців, який розпочався 6 грудня 1919 р. і завершився 6 травня 1920 р. Командувачем армії був отаман Михайло Омелянович-Павленко.

Прапор становить собою прямокутне полотнище, розміром 109х92 см. Воно складається з двох горизонтальних смуг – верхньої блакитної та нижньої жовтої, прошитих між собою малиною вузькою смужкою, завширшки близько 10 см, що частково втрачена з ліцевої сторони. У центрі полотнища виготовлений золотистими нитками Тризуб (мал. 1). У нижньому куті від древка на жовтому фоні синіми нитками вишито дату “19 5/ХІІ 19”, яка в дзеркальному

відображенні виходить і на зворотню сторону. На звороті поверх Тризуба нашито кругий мальований фарбами образ князя Володимира Великого (мал. 2). У крузі, діаметром в 26 см, подано поясний портрет князя з вінцем на голові й у синьому плащі, обабіч на блакитному фоні розміщено напис у два рядки: “Св. Рівноап. Вел. Князь Український Володимир” (мал. 3). Полотнище з трьох країв обшите золотистими тороками (бахромою), а від сторони древка нашито вузьку смужку сірої тканини з дванадцятьма металевими кільцями-заклепками, через які спіралеподібно запущено шнур, котрим прапор кріпився до древка чи флагштока. Загалом прапор має задовільний стан, хоча потребує реставрації, особливо — нашитий портрет, на якому витерлися окремі фрагменти.

Походження прапора остаточно не з’ясоване. Вишита на ньому дата “5 грудня 1919 р.” фактично

мала би вказувати на час його виготовлення — за день до початку Зимового походу. Вважається, що прапор призначався для штабу командувача армії і виготовлявся поспіхом. Після інтернування підрозділів Армії УНР поляками він переховувався українськими військовиками в таборі у Каліші. Вже там полотнище трохи підправлено, зокрема на звороті нашито образ Володимира Великого поверх Тризуба, який, можливо, зазнав якихось пошкоджень з цієї сторони. Накладний портрет князя має менший розмір від вигаптуваного знака, верхні та нижні частини якого виступають з-під нашитого круга. Також є згадки, що тоді ж до древка було виготовлено мідне навершя у формі Тризуба. Проте ні древко, ні це навершя до нашого часу не збереглися.

Андрій ГРЕЧИЛО (Львів)

Ще про знаки розрізнення синьожупанників

1-й Українській дивізії не судилося вписати яскраві сторінки в історію Українського війська 1917–1920 рр. Проіснувала вона порівняно недовго — близько трьох місяців — та не встигла відзначитись у боях. Зате синя уніформа військовиків з’єднання, виконана у підкреслено національному, “козацькому” стилі, добре запам’яталася сучасникам. Завдяки цій формі за дивізією закріпилася неофіційна назва “Синьожупанна”. Саме на зовнішньому вигляді синьожупанника в широких шароварах і шапці зі шликом базувався образ вояка-“петлюрівця”, який експлуатувала російська та радянська пропаганда. Цей образ живе у масовій свідомості й досі. Тож вивчення однострою та знаків розрізнення синьожупанників становить великий інтерес.

Здавалося б, згадане питання вже належним чином досліджене. Про Синьожупанну дивізію не забували починаючи з перших праць, присвячених українській уніформі 1917–1920 рр.¹ Відомості про знаки розрізнення військовиків з’єднання, наведені в цих працях, тривалий час були єдиним джерелом інформації для дослідників після 1991 р.² Залишилися також спогади сучасників та досить велика кількість світлин. Проте реконструювати за ними систему знаків розрізнення не видавалося можливим — у підсумку доводилося вдаватися до припущень³. До того ж, світлини часто густо мали ретушований вигляд та низьку якість. Справжній прорив стався 2009 р. завдяки Я. Тинченку, який знайшов та ввів у науковий обіг архівні документи, насамперед наказ про знаки розрізнення синьожупанників⁴. Нові дані, проілюстровані кадрами кінохроніки та світлинами, увійшли згодом до його книги, присвяченої українським військам доби Центральної Ради⁵. Однак результати подальших пошуків засвідчують необхідність у доповненнях та уточненнях.

Отже, під час Першої світової війни у німецькому та австрійському полоні опинилося, за різними даними, від 200 до 500 тисяч військовиків української національності, що служили в Російській армії. Ними почали опікуватися члени Союзу Визволення України⁶. Полонених українців виділяли в окремі табори, в яких відкривалися школи, бібліотеки, театри, друкарні, ве-

лася робота з пробудження національної самосвідомості. Так, у Німеччині вже наприкінці 1915 р. українців зосередили у таборах Раштат, Вецляр і Зальцведель. У цих таборах організовуються “Січі”, члени яких займалися гімнастикою, протипожежною справою тощо⁷. Члени “Січей” мали власний однострій: сині чумарка й штани, сіра бараняча шапка з синім шликом, темно-жовта сорочка з синьою манішкою та манжетами⁸. Більше того, у таборі Раштат 27 квітня 1916 р. було утворено 1-й Запорозький полк імені Т. Шевченка та посвячено його прапор⁹. У середині травня 1917 р. у Ган-Мюндені постав окремий табір для полонених офіцерів-українців. При українській громаді цього табору на пропозицію генерал-майора В. Зелінського наприкінці жовтня — на початку листопада 1917 р. влаштували військовий гурток. Члени гуртка працювали над організаційними засадами майбутньої української армії, її статутами та формою одягу¹⁰.

Підписання 27 січня (9 лютого) 1918 р. мирного договору між Українською Народною Республікою та країнами Четверного союзу відкрило можливість для формування з полонених українського з’єднання. Вже 28 січня (10 лютого) генерала В. Зелінського викликали до Берліна для обговорення конкретних заходів. На запитання начальника Генерального штабу щодо однострою В. Зелінський відповів, що бажаним є національний жупан з синього сукна, зразок якого відпрацьований військовим гуртком. Відразу ж була дана команда за два тижні виготовити форму для 6 тисяч осіб¹¹. Слід зауважити, що в документах жупани не фігурують — згадуються лише чумарки¹². Появу слова “жупан” в неофіційній назві дивізії можна пояснити його більшою милозвучністю. Крім чумарки, однострій складали сині шаровари та сіра бараняча шапка зі шликом, що спускався наперед і кріпився кокардою¹³. Відтак основою слугувала форма таборових “Січей” — нічого принципово нового військовий гурток не вигадав.

31 січня (13 лютого) 1918 р. створено Ковельський Український відділ у складі шести куренів по чотири сотні кожен. Отаманом відділу став В. Зелінський, начальником штабу — Росилевич, Генерального штабу

осавул¹⁴. 8 (21) лютого 1918 р. відділ було перейменовано на 1-у Українську дивізію. Вона складалася з трьох полків по чотири курені кожен. Курінь поділявся на дві сотні, сотня – на чотири чети, чета – на два рої¹⁵. Про це було оголошено у наказі по 1-й Українській дивізії від 8 (21) лютого 1918 р. № 1. Згаданий наказ регламентував організацію з'єднання, посади та знаки розрізнення. Зокрема, § 8 визначав, що козаки, які виконують службові обов'язки, називаються старшиною. Встановлювалися такі старшинські посади: роєвий, четар, бунчужний, півсотенний¹⁶, сотенний¹⁷, курінний, осавул, полковник, отаман бригади, отаман дивізії, отаман корпусу і т. ін. Старшина від півсотника й вище мала назву “отаманна старшина”¹⁸. Фактично, мова йшла про офіцерський склад. Зауважимо, що номенклатура посад відповідала Статуту Української Народної Армії, затвердженому 17 (30) грудня 1917 р. Генеральним секретарем військових справ УНР С.Петлюрою. Різниця полягала лише в написанні деяких назв (“четар” замість “чотар”, “осавул” замість “осаул” тощо)¹⁹. Водночас категорії “отаманна старшина” Статут не передбачав. У § 9 наказу містився опис знаків розрізнення за посадами. Роєвий мав 1 вертикальну жовту “стюжку” (стрічку) на передній частині коміра, четар та бунчужний – відповідно 2 і 3. Посади отаманної старшини позначали зірки. Півсотнику належали 2 срібні зірки, розміщені на передній частині коміра одна під другою. У сотника таких зірок було 3: дві одна під другою і третя посередині. Посаду курінного позначала 1 золота зірка посередині коміра, осавула – 2 зірки, розміщені як у півсотника, полковника – 3 зірки, розміщені як у сотника. Нарешті, на комірі отамана дивізії був золотий галун із зигзагами і 2 золоті зірки²⁰.

Якщо зі стрічками на комір все більш-менш зрозуміло, то зовнішній вигляд зірок наразі під питанням. За М. Битинським зірки були шестипроменеві²¹. Натомість Я. Тинченко, подаючи у своїй книзі підписи до світлин синьожупанників, описує їх як “чотирикутні відзнаки австрійського зразка”²². Можливо, малися на увазі розетки, які позначали ранги окремих категорій військових урядовців Австро-Угорщини, оскільки стройовим військовикам належали шестипроменеві зірки²³. У будь-якому разі, судячи з фотодокументів, отаманна старшина носила зірки як шестипроменеві (можливо, австрійські), так і схожі на хрестики із заокругленими кінцями²⁴. Ясність міг би внести додаток до наказу, посилання на який є у тексті, однак розшукати його не вдалося.

Наказом по 1-й Українській дивізії від 14 (27) лютого 1918 р. № 3 встановлювалися знаки розрізнення для медичного персоналу. Так, лікарям належало носити 1 золоту зірку на передній частині коміра, а за нею – червоний хрест. У свою чергу, фельдшери мали такі ж знаки розрізнення, як рядова старшина, доповнені червоним хрестом²⁵. Таким чином, червоний хрест можна

вважати першою емблемою українських військових медиків.

Відповідно до наказу по 1-й Українській дивізії від 15 (28) лютого 1918 р. № 4 козакам, які займають посади отаманної старшини, присвоювалися такі ж знаки розрізнення за посадами, як в отаманної старшини, але із жовтою стрічкою поперек коміра²⁶.

Попри згадані доповнення, знаки розрізнення отримали не всі посадовці, які їх потребували. Так, в рапорті від 1 березня 1918 р. полковник 1-го Українського полку запитував в отамана дивізії, які відзнаки носитимуть старший полковий лікар і полковий чиновник²⁷.

Як зазначалося вище, головним убором військовиків дивізії слугувала бараняча шапка зі шликом та кокардою. Шлик був синій²⁸, однак наказом по 1-й Українській дивізії від 3 березня 1918 р. № 6 всій отаманній старшині від полковника і вище приписувалося мати на шапках “червоні верхи”²⁹. Що ж до кокарди, то починаючи з Л. Лепкого дослідники зазначали, що вона виготовлялася зі стрічки (тканини)³⁰. Це твердження не ставилося під сумнів – хоча б тому, що на світлинах деталі кокарди не було видно. І лише кілька років тому з'ясувалося, що у віденському Музеї історії збройних сил зберігаються оригінальні предмети українських одностроїв, зокрема, шапка військовиків Синьожупанної дивізії (мал. 1)³¹. На відповідній світлині видно, що кокарда на шапці металева – така ж, як на німецьких шоломах “пikельгавбе” (мал. 2)³². Ясна річ, що замість імперських чи територіальних кольорів вона відтворює українські – поверхня кокарди покрита жовтою та блакитною фарбою. Елемент по центру, очевидно, гудзик, обшитий жовтою тканиною (на світлинах 1918 р. виглядає чорним). Отож, практичні німці пристосували для потреб забезпечення дивізії наявні кокарди.

Позаяк охочих стати синьожупанниками виявилося багато, 7 березня 1918 р. у Ковелі розпочалося формування 2-ї Української дивізії у складі чотирьох піших полків та кінної сотні. Наступного дня дивізії були самочинно об'єднані у 1-й Український корпус на чолі з В.Зелінським³³. Того ж таки 7 березня 1918 р. з'явився наказ по 2-й Українській дивізії № 2. У § 2 наказу наводився перелік старшинських посад (такий же, як у наказі по 1-й Українській дивізії № 1), а у § 3 – опис знаків розрізнення. При цьому відповідний параграф увібрав у себе норми наказів по 1-й Українській дивізії № 1, 3 та 6. Цікаво, що знаки розрізнення фельдшерів не зга-

дувалися – лише лікарів³⁴. Саме цей наказ виявив Я.Тинченко та зробив на його підставі висновок про запровадження 7 березня 1918 р. знаків розрізнення для обох дивізій.

20–21 березня 1918 р. 1-а Українська дивізія вирушила до Києва, а 24 березня на Софійському майдані відбувся урочистий парад її піших полків, добре відомий завдяки кіно- та фотодокументам³⁵. Наказом Військовому Міністерству УНР від 19 березня 1918 р. ч. 86 всі полки, гарматні, інженерні та інші частини дивізії було підпорядковано безпосередньо Головному губернському коменданту Київщини³⁶. Військовий Міністр О. Жуковський наказав розмістити по одному полку в Катеринославі та Чернігові. У свою чергу, 2-а Українська дивізія після завершення формування мала відбутися до Одеси. Це стало причиною конфлікту з отаманом В.Зелінським, який розглядав Синьожупанні дивізії як основу для створення всієї армії і наполягав на розташуванні їх у Києві. Проте 1-а Українська дивізія мала слабкий у професійному плані командний склад, а серед козаків були поширені більшовицькі настрої. Крім того, вони могли стати на заваді запланованому державному перевороту. Тож у ніч з 26 на 27 квітня 1918 р. німці роззброїли обидві дивізії³⁷.

Таким чином, виявлені джерела дозволяють уточнити та доповнити дані про знаки розрізнення синьожупанників. З'ясовано, зокрема, що знаки розрізнення старшинських посад було впроваджено 8 (21) лютого 1918 р. наказом по 1-й Українській дивізії № 1. Накази від 14 (27) лютого 1918 р. № 3, від 15 (28) лютого 1918 р. № 4 та від 3 березня 1918 р. № 6 доповнили систему знаків розрізнення військовиків з'єднання. Під час формування 2-ї Української дивізії норми згаданих наказів увібрав в себе наказ по дивізії від 7 березня 1918 р. № 2. Оприлюднення зразків оригінальних предметів форми одягу дало можливість встановити, що на шапках носилися німецькі кокарди для шоломів, забарвлені в українські національні кольори. У той же час питання щодо зовнішнього вигляду зірки на комір все ще залишається відкритим.

Микола ЧМИР (Київ)

Примітки:

¹ *Лепкий Л.* Про однострій нашої Армії // Календар Червоної Калини на 1923 р. – Львів, 1922. – С. 136–139; *Битинський М.* Військові відзнаки Української національної армії // Гуртуймося. – 1932. – Ч. 9. – С. 49, 51.

² *Гломозда К.* Відзнаки Українського війська доби Визвольних Змагань // Історія українського війська (1917–1995). – Львів, 1996. – С. 812–813, 817.

³ *Тинченко Я.* Армии Украины 1917–1920 годов. – Москва, 2002. – С. 29–30.

⁴ *Тинченко Я.* Синьожупанники: Нові дані щодо знаків розрізнення // Однострій. – 2009. – № 9. – С. 9–11.

⁵ *Тинченко Я.* Новітні Запорожці. Війська Центральної Ради, березень 1917–квітень 1918. – К., 2010. – С. 86–95.

⁶ Політична організація емігрантів з Наддніпрянської України, що виникла 14 серпня 1914 р. у Львові. З вересня 1914 по 1918 р. діяла у Відні.

⁷ *Тинченко Я.* Українські збройні сили березень 1917 р. – листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії). – К., 2009. – С. 214.

⁸ *Гречило А.* Відзнака та прапор Першого січового Петра Дорошенка полку // Знак. – 2015. – Ч. 65. – С. 7.

⁹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОУ). – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 3. – Арк. 6.

¹⁰ *Зелінський В.* Синьожупанники. – Берлін, 1938. – С. 16–17.

¹¹ Там само. – С. 20.

¹² ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 32; Ф. 4585. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 131.

¹³ *Тинченко Я.* Новітні Запорожці... – С. 90–91.

¹⁴ ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 1.

¹⁵ Зокрема, 3-й курінь став 1-м пішим Українським полком, 2-й курінь – 2-м пішим Українським полком, 1-й курінь – 3-м пішим Українським полком. Січовики 1-го Запорозького полку імені Т.Шевченка у складі двох сотень прикомандировувалися до 2-го пішого полку і знаходилися в розпорядженні отамана дивізії. 15 (28) лютого 1918 р. три сотні 1-го Запорозького полку імені Т.Шевченка перейменували на 1-й Запорозький полк імені Тараса Шевченка. У свою чергу, 1-й Український полк став 2-м Українським полком, 2-й Український полк – 3-м Українським полком імені полковника Богуна, 3-й Український полк – 4-м Українським полком.

¹⁶ Далі у документі – “півсотник”.

¹⁷ Далі у документі – “сотник”.

¹⁸ ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 7–7 зв.

¹⁹ *Пінак Є., Чмир М.* Військо Української революції 1917–1921 років. – Харків, 2017. – С. 19, 217.

²⁰ ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 7–7 зв.

²¹ *Битинський М.* Військові відзнаки Української національної армії // Гуртуймося. – 1932. – Ч. 9. – С. 51.

²² *Тинченко Я.* Новітні Запорожці... – С. 90–91.

²³ *Offelli S.* Le armi e gli equipaggiamenti dell'esercito Austro-Ungarico dal 1914 al 1918. Uniformi, distintivi, buffetterie. – Vol. 1. – S.l., 2001. – P. 140; *Прищепна С.В.* Вооруженные силы Австро-Венгерской империи // Сержант. – 2000. – № 4 (17). – С. 10.

²⁴ *Тинченко Я.* Новітні Запорожці... – С. 88, 90–91.

²⁵ ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 12 зв.

²⁶ Там само. – Арк. 14 зв.

²⁷ Там само. – Спр. 3. – Арк. 8.

²⁸ *Омельченко Т.* Мої спогади про Синіх // За державність. – 1937. – 36. 7. – С. 62.

²⁹ ЦДАВОУ. – Ф. 4055. – Оп. 2. – Спр. 4. – Арк. 17 зв.

³⁰ *Лепкий Л.* Про однострій нашої Армії // Календар Червоної Калини на 1923 р. – Львів, 1922. – С. 138; *Тинченко Я.* Новітні Запорожці... – С. 90–91.

³¹ *Ortner C., Hinterstoisser H.* The Austro-Hungarian Army in the First World War – Uniforms and Equipment – from 1914 to 1918. – Vol. 2. – Wien, 2013. – P. 249.

³² Такі кокарди розміщувалися по боках шолома. Кокарда з правого боку була імперською, з лівого – територіальною.

³³ *Тинченко Я.* Українські збройні сили... – С. 216–217.

³⁴ ЦДАВОУ. – Ф. 4585. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 16–16 зв.

³⁵ *Тинченко Я.* Українські збройні сили... – С. 217.

³⁶ ЦДАВОУ. – Ф. 1076. – Оп. 3. – Спр. 22. – Арк. 108.

³⁷ *Тинченко Я.* Українські збройні сили... – С. 218–219.

Нова нарукавна емблематика 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади Збройних Сил України

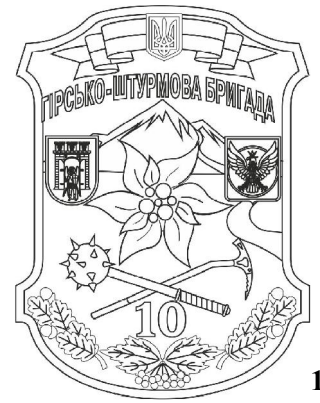
Агресія Росії проти України 2014 р. показала необхідність негайного посилення боєздатності Збройних Сил України (далі – ЗСУ). Одним із заходів стало формування нових з'єднань і військових частин у складі Сухопутних військ – найбільш задіяного у відбитті агресії виду ЗСУ. Серед низки нових бригад, які народилися у цей час, була й 10-а окрема гірсько-штурмова бригада, дислокована у Галичині. На жаль, відмінність гірсько-штурмових військ від звичайних гірсько-піхотних поки не зовсім зрозуміла. Якщо це не просто інша назва гірської піхоти, то у чому полягає відмінність організаційно-штатної структури та бойового застосування цих частин – невідомо. Однак така бригада у складі ЗСУ була створена і чудово проявила себе в ході боїв на Сході України проти сепаратистів та російських агресорів.

Зрозуміло, що бригада, відповідно до традиції, яка вже склалася в українській армії, створила й власну нарукавну символіку. Особливу увагу викликає той факт, що 10-а огшбр у ході реформування військової символіки, яка активно проводиться у ЗСУ з 2017 р., стала одним з перших з'єднань, які отримали нові нарукавні емблеми, розроблені відповідно до вимог ініціаторів цієї реформи з числа волонтерів (В. Гайдукевича й О. Руденка) та працівників тилових органів ЗСУ. Це дає можливість уявити чим керуються її творці при розробці нової символіки й у загальних рисах зрозуміти нову концепцію нарукавної емблематики у складі нової української військової символіки та як вона втілюється у житті.

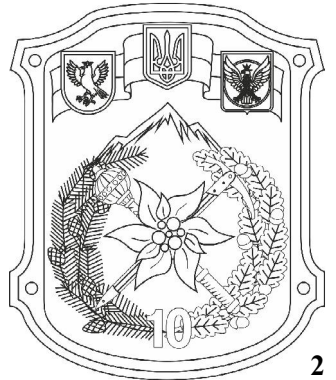
Перші зразки нарукавної емблематики 10-а огшбр отримала практично відразу після початку її формування. Її емблема (мал. 1), ескіз якої створили безпосередньо у бригаді, несе явні сліди наслідування символіки 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади з Закарпаття, звідки, загалом, й були направлені офіцери для формування нового з'єднання (першим командиром бригади став колишній командир 15-го окремого гірсько-піхотного батальйону 128-ї огпбр). Тому ми й бачимо і доволі складну фігурну форму нарукавної емблеми, і використання едельвейса як символу гірської піхоти, і стилізоване зображення гір (Карпати) та герби міст, де проходило формування й у яких вона дислокується (Івано-Франківськ та Коломия). Активну участь у відпрацюванні остаточного вигляду емблеми взяв комп'ютерний дизайнер фірми “Символіка” у Львові Роман Крупа (бригада звернулася до цієї знаної в Україні фірми з виготовлення нарукавної емблематики для виготовлення емблем за наданим зразком).

У подальшому при активній участі київського волонтера Анатолія Трінчука, який допомагає військовослужбовцям бригади, у тому числі й виготовленням для них символіки частин, був створений за участі Р. Крупи дещо удосконалений варіант цієї емблеми (мал. 2), який ще більше нагадував емблему 15-го окремого гірсько-піхотного батальйону. Місцева геральдика була замінена на герби Івано-Франківської області та міста Коломиї, де дислокується бригада. Існують також інші варіанти нарукавні емблеми бригади, виготовлені протягом 2015–2017 рр. Їх виготовляли у різних містах України за замовленням самих військовослужбовців, тому вони геть різні. Коли до складу бригади включили 8-й окремий гірсько-штурмовий батальйон (раніше – 8-й окремий батальйон територіальної оборони Чернівецької області), він також створив власні нарукавні емблеми. Відомі щонайменше п'ять варіантів таких емблем, які відрізнялися зображеннями, а також емблема інженерно-саперного взводу батальйону. Пізніше у складі 10-ї огшбр створили 108-й та 109-й окремі гірсько-штурмові батальйони, які також отримали свої емблеми, так само, як і танковий батальйон та розвідувальна рота бригади (мал. 3).

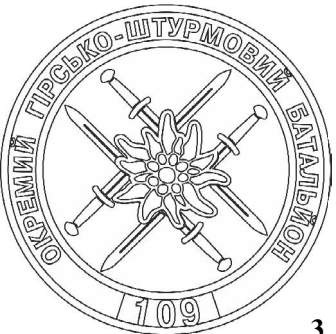
У подальшому батальйони отримали власні нарукавні емблеми у так званому “звіриному” стилі – тобто, коли кожний батальйон ідентифікувався за зображенням одного із звірів або птахів, характерних для карпатської фауни. Це явно було запозичене з досвіду розробки нарукавних емблем тоді ще 128-ї механізованої дивізії, де частини спочатку пробували асоціювати із зображеннями хижих тварин – левом, вовком, риссю, ведмедем, кажаном та павуком¹. З ініціативи А. Трінчука, Р. Крупа підготував проекти емблем для 108-го батальйону з зображенням голови рисі (мал. 4), а також для розвідників батальйону з зображенням сови, яка тримає у кігтях мишу (мал. 5). Герби Івано-Франківської області та селища Делятин вказували на місце дислокації частини. Обидві емблеми, що важливо, були створені у загальній системі з символікою самої бригади! Підготували (також Р. Крупа на замовлення

1

2

3

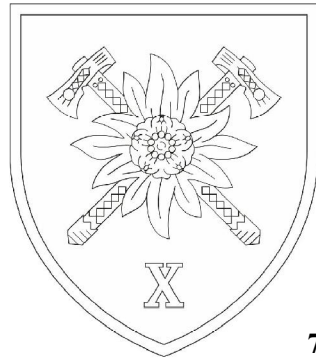
4

5

6

7

8

9

А.Трінчука) й проект наукавної емблеми для 8-го окремого гірсько-штурмового батальйону з зображенням голови оленя (мал. 6), також у загальному стилі і з гербами Івано-Франківської області та місця дислокації батальйону – Тисменицького району. Як бачимо, на першому етапі, хоч жодних правил для створення емблематики бригад та її батальйонів вже офіційно не існувало (після знищення Відділу військової символіки та геральдики Генерального штабу ЗСУ 2012 р.), і все робилося відповідно до смаків самих військовослужбовців, але закладені уранішній час традиції системності продовжували діяти.

2017 р. був прийнятий новий наказ Міністра оборони України № 606 від 20 листопада “Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України та ліцеїстами військових ліцеїв”, у якому були затверджені нові загальні емблеми видів ЗСУ та родів військ і служб. Гірсько-піхотні війська отримали власну емблему на берет і на комір (із застосуванням едельвейса та схрещених топірців мешканців Карпат) та загальну наукавну емблему роду військ у вигляді стилізованого тризуба синього кольору на щиті загально встановленої форми сірого кольору. Тоді ж розпочалася й розробка нової наукавної емблеми для 10-ї огшбр.

Символом бригади є та ж сама емблема гірсько-піхотних частин на щитку встановленої форми з номером бригади римською цифрою (X) у нижній частині (мал. 7). Емблема вийшла простою та достатньо презентабельною. Якщо прийняти до уваги появу у цей же час наукавних емблем для 24-ї, 93-ї окремих механізованих бригад та проект емблеми для 28-ї окремої механізованої бригади (виконаний Р. Крупую), то стає зрозумілим загальна концепція авторів цієї нової символіки. Наукавні емблеми розміщують на щитках встановленої стандартної форми (відповідно до наказу № 606, хоча розроблена в подальшому інструкція щодо створення наукавної емблематики частин такої

категоричної вимоги не має) та повинні мати мінімум символів (зображень) і лише номери частин. Будь-які написи та девізи на самій емблемі не допускаються (для 24-ї окремої механізованої бригади для девізу бригади довелося робити окрему нашивку в додаток до самої емблеми). В цілому це достатньо зважене рішення, однак виникає низка запитань.

По-перше, використання як символу 10-ї огшбр загальної емблеми гірсько-піхотних частин перетворює емблему у простий розпізнавальний знак (як це було свого часу у Радянській Армії, від спадку якої автори, за їх твердженнями, намагаються відійти якомога далі). Адже таку саму емблему будуть носити й військовослужбовці 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади, причому вояки обох бригад ці емблеми мають носити на беретах, на комір (дві), тобто, повторені тричі! Наукавна емблема 10-ї огшбр стане четвертою однаковою емблемою на уніформі військовослужбовців, що вже перевищує всі розумні норми...

Крім того, особистим символом у цьому випадку стає лише номер X, що, звичайно, нікчемно мало для символу цієї вже прославленої у боях бригади. Ще одне запитання виникає з того факту, що 10-а бригада – гірсько-штурмова, а не гірсько-піхотна. Але з символіки бригади цього абсолютно не видно. Можна було б ввести до стандартної емблеми гірсько-піхотних військ окрім схрещених топірців (а можливо, і замість них) ще й меч вістрям догори. Тоді стало б зрозумілим призначення бригади – гірсько-штурмова!

Більше поталанило наукавним емблемам батальйонів бригади. За ініціативи А. Трінчука вони розроблялися у єдиному стилі з наукавною емблемою бригади, що радує. Символом 108-го окремого гірсько-штурмового батальйону стала голова рисі. Спочатку спробували вставляти номер батальйону так само, як і у бригади – римськими цифрами: CVIII (мал. 8, 9). Також підготували ескізи емблеми для 109-го окремого гірсько-штурмового батальйону з зображенням голови

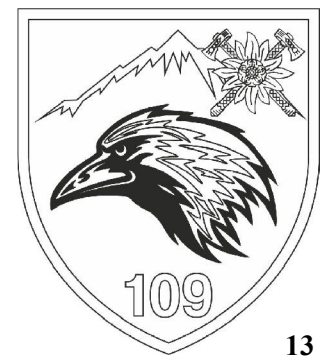
10

11

12

13

галки (можливо через те, що галка є символом Галичини) (мал. 10, 11). У подальшому зображення емблем були уніфіковані (можливо, при участі розробників з Києва) і доповнені стилізованим зображенням гір Карпат та емблеми гірсько-піхотних частин у верхній правій частині емблеми. Голови ж тварин стали через це більшими, що дозволило зробити зображення більш вдалими і чіткими. У цілому вийшов дуже непоганий комплекс нарукавної емблематики 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади та її 8-го і 109-го окремих гірсько-штурмових батальйонів (мал. 12, 13). Напевно, незабаром до них приєднається й нарукавна емблема 108-го окремого гірсько-штурмового батальйону, виконана в цій же системі, але з зображенням голови рисі.

Якщо подібні принципи будуть розповсюджені й на інші з'єднання та військові частини, ми, без сумнівів, в цілому отримаємо нарукавну емблематику, гідну героїчних ЗСУ. При цьому, бажано, не допускати

помилки, у першу чергу треба створювати не прості примітивні розпізнавальні знаки, а саме нарукавні емблеми, розширювати ареал символів, а не обмежуватися (як це було в СРСР) лише стандартними зображеннями встановлених для всіх емблем родів військ та служб, які не здатні уособлювати всю специфіку конкретних частин, з їх власною історією, традиціями, зв'язком з територіями України, заслугами в боях з ворогами України.

Михайло СЛОБОДЯНЮК (Львів)

Примітки:

¹ Слободянюк М.В. Відродження з попелу. Генеза нарукавних емблем Збройних Сил України. Історичний нарис і символіка 66-ї гвардійської механізованої Полтавсько-Буковинської ордену Червоного Прапора дивізії та 15-ї окремої гвардійської механізованої Єнакієвсько-Дунайської орденів Червоного Прапора і Суворова бригади. – К., 2005. – С. 51–52.

Нагрудні знаки до відзнак Міністерства оборони України “Вогнепальна зброя” і “Холодна зброя”

Збройна агресія Російської Федерації проти України, без перебільшення, змінила українське суспільство та його ставлення до Збройних Сил. За цих обставин зазнали змін і підходи щодо нагородження військовослужбовців державними нагородами. Зокрема, збільшено кількість нагороджень, засновані нові відзнаки. Крім того, в разі збільшилась кількість військовослужбовців та цивільних громадян України, заохочених відзнаками Міністерства оборони України “Вогнепальна зброя” і “Холодна зброя”.

Згідно із Положенням про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства оборони України “Вогнепальна зброя” і “Холодна зброя”, затвердженим наказом Міністерства оборони України від 23 жовтня 2012 р. № 693, відзнакою “Вогнепальна зброя” (пістолет, револьвер, мисливська вогнепальна зброя) та відзнакою “Холодна зброя” (шабля, палаш, кортик) відзначаються військовослужбовці ЗСУ за конкретні заслуги, які є підставою для нагородження, або ж громадяни України, які звільнені з військової служби у запас чи відставку з правом носіння військової форми одягу.

Відзнаки “Вогнепальна зброя” і “Холодна зброя” високо цінуються серед військових як свідчення визначних заслуг захисників Вітчизни. Однак, незважаючи на їхній високий статус, факт нагородження жодним чином не відображається на однострої. Відтак нагородна зброя перестає бути предметом гордості військовослужбовця, адже взяти із собою на урочисті заходи пістолет чи шаблю він не може. Якщо для орденів та медалей передбачені заміники у вигляді планок або

мініатюр, то у випадку зброї нічого подібного немає. А дарма... Принаймні, відзнака Міністерства оборони України варта того, щоб бути присутньою на однострої військовослужбовця, який нею заохочений.

Для вирішення цієї проблеми можна ввести нагрудні знаки до відомчих заохочувальних відзнак Міністерства оборони України “Вогнепальна зброя” і “Холодна зброя” та розробити відповідні малюнки. Такі нагрудні знаки мали б вручатися одночасно зі зброєю.

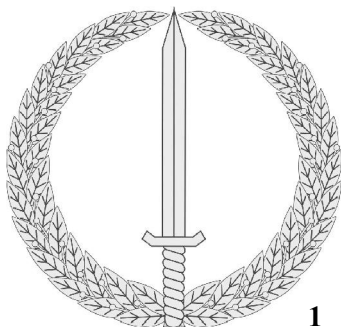
Враховуючи той факт, що відзнакою “Вогнепальна зброя” частіше є пістолет або револьвер, зображення одного з них (наприклад, пістолета) можна використати в нагрудному знаку, розмістивши посередині лаврового вінка. При цьому зображення пістолета буде вказувати на вид відзнаки, а лавровий вінок символізуватиме вшанування високих здобутків нагородженого. Нагрудний знак доцільно виготовляти із жовтого металу, його розмір не повинен перевищувати 35х35 мм. Зображення пістолета бажано виконувати умовно, не прив'язуючись до якогось конкретного зразка (мал. 1).

Для нагрудного знака до відзнаки “Холодна зброя” можна використати зображення кортика у поєднанні з лавровим вінком. Розміри й матеріал для виготовлення – такі ж, як у знака до відзнаки “Вогнепальна зброя”. Зображення кортика також варто виконувати умовно (мал. 2).

Виходячи з розділу V Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення, затверджених наказом Міністерства оборони України від 20 листопада 2017 р. № 606, місцем розташування пропонованих нагрудних знаків стане правий бік грудей. У разі, якщо особу відзначено обома видами зброї, нагрудні знаки будуть розташовуватися в порядку часу нагородження.

Описи та малюнки нагрудних знаків може затвердити Міністр оборони шляхом внесення змін до наказу від 23 жовтня 2012 р. № 693. Це дозволить належно відобразити факт наявності нагородної зброї та підвищить авторитет військовослужбовців, відзначених нею.

Максим ХОРОШУНОВ (Київ)

Емблематика футбольних клубів Лівії

Лівійська футбольна федерація заснована 1962 р. Член ФІФА з 1964 р., КАФ – з 1965 р. Кількість клубів – близько 100.

"Аль-Аглі" СКТріполі

(Al-Ahli Sports Club, Tripoli)

Заснований: 1950 р.

Кольори: зелені.

Емблема: біло-зелений знак і жовте полум'ям факела та зірка (мал. 1).

"Аль-Наср" СКСКБенгазі

(Al-Naser Sports, Cultural, and Social Club, Benghazi)

Заснований: 1954 р.

Кольори: зелені.

Емблема: біло-зелений знак, з жовтим полум'ям факела (мал. 7).

"Аль-Аглі" СКСКБенгазі

(Al-Ahly Sports, Cultural & Social Club, Benghazi)

Заснований: 1947 р.

Кольори: червоні.

Емблема: червоно-білий знак зі золотою зіркою (мал. 2).

"Аль-Андалус" СКТобрук

(Al Andalus Sports Club, Tobruk)

Заснований: 1969 р.

Кольори: зелено-білі.

Емблема: зелено-білий знак (мал. 8).

"Аль-Курдабія" СКСаба

(Al Qurdabia Sports Club, Sabha)

Заснований: 1958 р.

Кольори: зелено-білі.

Емблема: біло-зелений знак (мал. 3).

"Аль-Шат" СКТріполі

(Al Shat Sports Club, Tripoli)

Заснований: 1986 р.

Кольори: жовто-зелені.

Емблема: зелено-жовтий знак (мал. 9).

"Аль-Хілаль" СКСКБенгазі (Al-Hilal Sports, Cultural & Social Club, Benghazi)

Заснований: 1952 р.

Кольори: біло-сині.

Емблема: синьо-білий знак (мал. 4).

"Аль-Свіхлі" СКМісурата

(Al Swehly Sports Club, Misurata)

Заснований: 1951 р.

Кольори: червоно-білі.

Емблема: червоно-білий знак (мал. 10).

"Дарнес" СКДерна (Darnes Sports Club, Derna)

Заснований: 1958 р.

Кольори: оранжево-чорні.

Емблема: оранжево-чорний знак (мал. 5).

"Аль-Тахадді" СКБенгазі

(Al Tahaddy Sports Club, Benghazi)

Заснований: 1954 р.

Кольори: чорні.

Емблема: чорно-білий знак (мал. 11).

"Аль-Медіна" СКСКТріполі

(Al-Madina Sports, Cultural & Social Club Tripoli)

Заснований: 1953 р.

Кольори: чорно-білі.

Емблема: чорно-білий знак (мал. 6).

"Аль-Тавун" СКАдждабія

(Al Ta'awon Sports Club, Ajdabya)

Заснований: 1960 р.

Кольори: жовто-сині.

Емблема: жовто-синій знак з чорними написами і фігурами (мал. 12).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

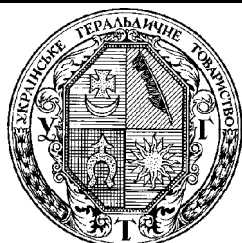
10

11

12

Редактор Андрій Гречило

Засновник – Українське геральдичне товариство. Вісник видається на громадських засадах з травня 1993 р.

✉ Адреса: УГТ, а/с 1569, Львів, 79013
E-mail: uht1990@gmail.com
Веб-сайт: <http://uht.org.ua>

Реєстраційне свідоцтво ЛВ № 222, видане 7 лютого 1995 р.

Редакція залишає за собою право редагувати і скорочувати текст. Автори публікацій відповідають за точність наведених фактів і цитат. Вісник може друкувати й матеріали, в яких редакція не поділяє думок і поглядів їх авторів. При передруці посилання на "Знак" обов'язкове.

Це число вісника видається при сприянні Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України.

Наклад 300 прим.

"Znak", № 75
(May, 2018)
Bulletin of the
Ukrainian Heraldry
Society

© Українське
геральдичне
товариство

ISSN 1998-1651

